Commissie Bijzondere Situaties

Jaarverslag 2023

Jaarverslag 2023
Commissie Bijzondere Situaties

Voorwoord & samenvatting

2023: het jaar van de afronding van de parlementaire enquête en van ‘Nij begun’. Het jaar van het dichtdraaien van de gaskraan. Ook het jaar waarin de Commissie Bijzondere Situaties een sterke toename zag van het aantal aanmeldingen.

Parlementaire enquête & implementatie van beloften

De parlementaire enquête Aardgaswinning Groningen heeft de situatie in het Groninger aardbevingsgebied op indringende wijze op de kaart gezet. Veel bewoners voelen zich meer ‘gezien’. In Den Haag en in de rest van Nederland is men ervan doorgedrongen dat de problemen die de inwoners van Groningen ervaren groot zijn en nog lang niet opgelost. In vervolg op de uitkomsten van de enquête zijn nieuwe maatregelen afgesproken. Wij constateren dat het erg veel tijd kost om gedane beloften om te zetten in daden. De verwachtingen van bewoners worden daardoor minder snel ingelost dan gehoopt. Verwachtingsmanagement is daarom belangrijk: wie kan wát wanneer verwachten?

Milder, menselijker, makkelijker

De insteek van de nieuwe afspraken is – aldus de Staatsecretaris van Mijnbouw – dat deze milder, menselijker en makkelijker moeten zijn. Hoewel we zien dat er positieve ontwikkelingen zijn, constateert de commissie dat de huidige organisatiecultuur bij de uitvoerende instanties daar nog niet naadloos op aansluit. De manier waarop in brede zin met regelgeving wordt omgegaan, moet in de ogen van de commissie worden gebaseerd op vertrouwen en minder op controle. Dat komt de implementatie en voortgang ten goede en sluit aan bij de werkwijze van de commissie.

Voorliggende voorzieningen

In de afgelopen jaren zijn er veel voorliggende voorzieningen in het leven geroepen waar bewoners een beroep op kunnen doen wanneer ze op welke manier dan ook zijn getroffen door de gevolgen van aardbevingen.
Maar een gesloten vangnet vormen deze voorzieningen nog niet. Nog steeds zijn er situaties waarin mensen nergens écht terecht kunnen. Als dat wordt gesignaleerd bij hun gemeente worden ze bij de Commissie Bijzondere Situaties aangemeld, maar dat geldt niet voor alle situaties waar extra hulp nodig is. De leemtes in het geheel van voorliggende voorzieningen zouden daarom zodanig moeten worden opgevuld dat het werk van de commissie uiteindelijk overbodig wordt.

Gaskraan dicht

Op 1 oktober 2023 is de Groninger gaskraan dichtgedraaid. Is nu het werk van de Commissie Bijzondere Situaties overbodig? Dat is geenszins het geval. Ook na het staken van de gaswinning kunnen de aardbevingen nog tot problemen leiden, aangezien de ondergrond zeker 10 tot 20 jaar onrustig kan blijven. Daarnaast brengt de versterkingsoperatie – die nog tot zeker 2028 duurt – de nodige schrijnende situaties aan het licht. Mede vanwege problemen in dit versterkingstraject zag de commissie het aantal aanmeldingen in 2023 flink stijgen. De commissie blijft kortom nog wel even nodig.

Verbeteringen en (andere) acties in 2023

De verbeterpunten – voortkomend uit de in 2022 gehouden evaluatie naar de meerwaarde en effectiviteit van de commissie – zijn in 2023 opgepakt en in acties omgezet. Daarbij waren en zijn de volgende zaken van belang:

1. *Zichtbaarheid* – Om beter bereikbaar te zijn voor mensen in schrijnende situaties, is de communicatie via de website en naar de nieuwe verwijzers versterkt. Er is nog meer tijd geïnvesteerd in persoonlijke uitleg en het versterken van het netwerk dat bij de verwijzing en uitvoering betrokken is.
2. *Uitbreiding van verwijsmogelijkheden* – Inmiddels is het mogelijk dat – naast burgemeesters en de Nationale Ombudsman – ook hulp- en zorgverleners schrijnende situaties naar het CBS-vangnet doorverwijzen.
3. *Nieuwe doelgroep: micro-MKB* – De commissie kan sinds kort ook ondersteuning bieden aan het micro-MKB, een doelgroep die vaak tussen wal en schip dreigt te raken.
4. *Vertrouwen & delen van gegevens* – Bewoners zijn soms huiverig (weer) hun persoonlijke en financiële gegevens te moeten delen. De casemanagers gaan hier respectvol mee om en investeren daarom eerst in een onderlinge vertrouwensband.
5. *Nazorg* – Blijkt er nazorg nodig voor bewoners – bijvoorbeeld vanwege emoties over het verlies van de eigen woning of vertrouwde situatie – dan verwijst de commissie door naar specialistische begeleiding.
6. *Gestegen bouwkosten & faillissement bij aannemers* – Vanwege de sterk gestegen bouwkosten blijken eerder door de NAM verstrekte vergoedingen niet meer toereikend. Ook zien we gevallen waar aannemers niet meer leveren. De commissie biedt ondersteuning wanneer daardoor schrijnende situaties ontstaan.
7. *Niet nogmaals door dezelfde molen* – Voor bewoners die aanspraak willen maken op nieuwe regelingen en van wie de situatie in behandeling is geweest bij de commissie, worden afspraken gemaakt met het IMG zodat bewoners niet nogmaals door dezelfde molen hoeven.
8. *Samenwerking Interventieteam Vastgelopen Situaties* – Met dit team werkt de commissie structureel samen. Uitgangspunt daarbij is dat in alle gevallen voor de bewoner helder blijft wie de contactpersoon is.

Vertrouwensband & nieuwe oplossingen voor oude zaken

De casemanagers, zaakwaarnemers en deskundigen – die vaak al jaren verbonden zijn aan de commissie – hebben een bepalende rol in het welslagen van het werk van de Commissie Bijzondere Situaties. De vertrouwensband die zij met bewoners opbouwen vormt de basis voor het samen toewerken naar een oplossing op maat. Iedereen wordt door hen met evenveel respect behandeld, ongeacht achtergrond of situatie. Wij merken dat bewoners – die vaak door de bomen het bos niet meer zien – zich geholpen voelen als iemand echt naast hen gaat staan.
In 2023 was er ook aandacht voor ‘oude zaken’, zaken waarbij procedures (te) lang duren en/of stagneren. De per 1 april 2023 nieuw aangetreden secretaris van de Commissie kreeg onder andere als opdracht mee deze oude zaken op te pakken en naar een goed einde te brengen.

Blik op de toekomst

De leden van de Commissie Bijzondere Situaties zijn met ingang van 1 januari 2024 voor drie jaren herbenoemd, dus onze blik is gericht op de toekomst. Vanuit onze betrokkenheid en deskundigheid blijven wij ons hard maken voor het samen met bewoners oplossen van hun problemen. Een dossier sluiten wij pas wanneer zij op eigen kracht verder kunnen en een toekomstperspectief hebben. Daarbij werken wij goed samen met gemeenten, zorg- en hulpverleners, NCG en IMG.

Janny Vlietstra
Voorzitter Commissie Bijzondere Situaties

Inhoudsopgave

1. Het Vangnet Bijzondere Situaties 5
1.1 Vangnet voor schrijnende situaties 5
1.2 Onafhankelijke uitvoering 5

2. Ontwikkelingen & bevindingen 6
2.1 Parlementaire enquête en ‘Nij begun’ 6
2.2 Evaluatie & toekomst van het vangnet 6
2.3 Zichtbaarheid 7
2.4 Uitbreiding van verwijsmogelijkheden 7
2.5 Nieuwe doelgroep: micro-MKB 7
2.6 Vertrouwen & delen van gegevens 8
2.7 Nazorg 8
2.8 Gestegen bouwkosten & faillissement bij aannemers 8
2.9 Niet nogmaals door dezelfde molen 8
2.10 Samenwerking met Interventieteam Vastgelopen Situaties 8

3. Overzicht aanvragen & vormen van geboden hulp 9
3.1 Cijfermatig overzicht aanvragen & geboden hulp 9
3.2 Vormen van problematiek 10
3.3 Vormen van geboden hulp 10

4. Bibliografie 12

Bijlage 1 Over het vangnet en de Commissie Bijzondere Situaties

1. Het Vangnet Bijzondere Situaties

1.1 Vangnet voor schrijnende situaties

De aardbevingen in het Groninger gaswinningsgebied hebben een grote impact op de bewoners met in vele gevallen ingrijpende gevolgen op hun leven, in meerdere opzichten.
Voor hen bestaan verschillende compensatieregelingen. Maar soms is er sprake van een bijzondere situatie, waar problemen spelen die door de compensatieregelingen onvoldoende worden opgelost. Vaak is er dan sprake van een stapeling van medische/psychische/sociale en financiële problemen. Problemen waar mensen zelf niet uit komen en waar dringend hulp nodig is. Hiervoor is in 2014 door de Minister van Economische Zaken de Regeling Bijzondere Situaties in het leven geroepen. Een regeling die dient als vangnet voor schrijnende situaties.

1.2 Onafhankelijke uitvoering

De Commissie Bijzondere Situaties is sindsdien verantwoordelijk voor de onafhankelijke uitvoering van deze regeling. Zij beoordeelt de aanvragen en bepaalt welke extra hulp geboden kan c.q. moet worden om ervoor te zorgen dat betrokkenen verder kunnen met hun leven. De geboden ondersteuning kan variëren van het bieden van praktische hulp of zakelijke ondersteuning tot het toekennen van een financiële vergoeding of opkoop van de woning.

In bijlage 1 leest u meer over de werkwijze en samenstelling van de Commissie Bijzondere Situaties.

De commissie brengt jaarlijks verslag uit van haar bevindingen. Voorliggend verslag en alle voorgaande jaarverslagen zijn tevens terug te vinden op www.vangnetbijzonderesituaties.nl.

De drie toetscriteria

Het vangnet toetst op drie criteria (+ coping):

1. Aardbevingsschade aan de woning of vastgelopen in versterkingsproces.
2. Medische en/of psychische problematiek.
3. (Dreigende) financiële situatie.

2. Ontwikkelingen & bevindingen

2.1 Parlementaire enquête & 'Nij begun'

Van de in 2022 uitgevoerde parlementaire enquête Aardgaswinning Groningen zijn in februari 2023 de uitkomsten gepresenteerd. Op basis van deze uitkomsten is door premier Rutte en staatssecretaris Vijlbrief het plan 'Nij begun' aangeboden aan de Tweede Kamer, met daarin 50 maatregelen om de aardbevingsproblematiek definitief en constructief aan te pakken. Tegelijk met dit plan bood het kabinet alle gedupeerden haar excuses aan. Een belangrijke stap in het herwinnen van het vertrouwen van de bewoners in het Groninger aardbevingsgebied.

Ook de Koning refereerde in zijn Troonrede 2023 aan de situatie van de bewoners en de taak van de overheid: "Het kabinet zet alles op alles om het leed dat mensen en gezinnen is aangedaan zo goed en zo snel mogelijk te herstellen (…). De inwoners van het aardbevingsgebied kunnen erop rekenen dat de agenda van schadeherstel en versterking, sociale maatregelen en economisch perspectief in goed overleg wordt uitgevoerd."

De Commissie Bijzondere Situaties krijgt in de praktijk al te maken met maatregelen uit Nij begun. Het daadwerkelijk doorvoeren van deze maatregelen binnen overheid en instituties kost tijd. Bewoners op wie ze van toepassing zijn, zijn echter vaak in de veronderstelling dat zij hier al direct gebruik van kunnen maken. Een begrijpelijke gedachte, want in gang gezette processen lopen door. Denk aan het verduurzamen van woningen waarvoor subsidie is beloofd in Nij begun – deze subsidie kan mogelijk pas over lange tijd worden verstrekt, terwijl bij de betrokken bewoners over drie weken de aannemer op de stoep staat.
Het vangnet biedt daarin – wanneer er schrijnende situaties ontstaan – maatwerk door alvast op de uitvoering van de maatregelen te anticiperen. Dit voorkomt een verergering van stress bij betrokkenen.

2.2 Evaluatie & toekomst van het vangnet

In 2022 is een evaluatie uitgevoerd naar de meerwaarde en effectiviteit van het vangnet dat de Commissie Bijzondere Situaties biedt. De evaluatie is geïnitieerd door het Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (EZK) en uitgevoerd door het onafhankelijke Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen. De conclusie van het Kennisplatform is dat de Commissie Bijzondere Situaties veel realiseert en dat de behoefte aan het persoonsgerichte vangnet dat zij biedt, voorlopig lijkt te blijven bestaan (een toelichting op het evaluatierapport leest u in Jaarverslag 2022, te vinden op onze website).

Het Kennisplatform heeft een aantal verbeterpunten aangedragen: (1) de commissie biedt (nog) geen hulp aan MKB'ers en agrariërs; (2) er is nog onvoldoende goed beeld van het werk en de criteria voor het vangnet dat de commissie biedt; (3) niet iedereen weet de weg naar dit vangnet te vinden (4) nazorg ontbreekt; (5) het wordt soms door bewoners als belastend ervaren om hun persoonlijke financiële gegevens te overleggen.

Op basis van de bevindingen uit de evaluatie heeft de Commissie Bijzondere Situaties de staatssecretaris voorgesteld om de doorverwijzingsmogelijkheden naar het vangnet te verruimen en het werkgebied te verbreden door naast particulieren ook micro-MKB'ers toegang te geven tot het vangnet. In januari heeft de staatssecretaris op beide voorstellen positief gereageerd en zijn leden van de Commissie Bijzondere Situaties opnieuw benoemd voor een periode van drie jaar.

> “Alvorens inhoudelijk te reageren wil ik graag van de gelegenheid gebruik maken om de Commissie Bijzondere Situaties te complimenteren met haar werkzaamheden. (…) Door de inzet van de CBS zijn meer dan 300 zaken succesvol afgerond en heeft de commissie gedupeerde personen én gezinnen weer toekomstperspectief kunnen bieden.
> (…)
> N.a.v. de uitkomsten van de evaluatie (…) heb ik besloten om (…) het mandaat te handhaven en tevens te verruimen en de commissieleden her te benoemen per 1 januari 2023.”
>
> *Uit de reactie van de staatssecretaris Mijnbouw J.A. Vijlbrief op de aanbevelingen van de Commissie Bijzondere Situaties (27 januari 2023)*

2.3 Zichtbaarheid

Om beter zichtbaar te zijn bij verwijzers en daarmee beter bereikbaar voor mensen in schrijnende situaties heeft de commissie de communicatie op de website en naar de doorverwijzers vernieuwd en verbeterd.
Daarnaast is ingezet op persoonlijke uitleg en inzet van het netwerk. Zo zijn presentaties gegeven aan alle aardbevingscoaches en is het netwerk van de deskundigen die aan het vangnet zijn verbonden, gebruikt om meer bekendheid te geven aan het werk en de mogelijkheden van het vangnet. Eén van de medisch deskundigen – tevens oud-huisarts – is bijvoorbeeld geïnterviewd voor een podcast en een artikel in Medisch Contact.
De voorzitter en de secretaris van de commissie hebben in het afgelopen jaar een ronde gemaakt langs alle gemeenten in het aardbevingsgebied om de ruimere mogelijkheden die het vangnet biedt onder de aandacht te brengen en wederzijdse ervaringen te delen.

2.4 Uitbreiding van verwijsmogelijkheden

Sinds kort is het mogelijk dat naast burgemeesters en de Nationale Ombudsman ook hulpverleners als huisartsen, maatschappelijk werkers, schuldhulpverleners, praktijkondersteuners en psychologen schrijnende situaties doorverwijzen. Dit vergroot de kans op het bereiken van bewoners die ondersteuning nodig hebben aanzienlijk. De commissie ziet hierdoor het aantal aanmeldingen voor haar vangnet stijgen.

2.5 Nieuwe doelgroep: micro-MKB

Een doelgroep die te vaak tussen wal en schip dreigde te raken, is het micro-MKB (zzp’ers en bedrijven tot tien werknemers met een maximum jaaromzet van twee miljoen euro). Vaak zijn dit mensen met een bedrijf aan huis (de slager, de bakker, de zzp’er). Door de verruiming van haar werkgebied met dit micro-MKB, krijgt het vangnet de mogelijkheid ook schrijnende situaties op dit gebied in zijn geheel op te lossen (en niet alleen het particuliere deel), zodat ook deze mensen weer op eigen kracht verder kunnen. Vooruitlopend op de nog door de staatssecretaris vast te stellen regeling, is vanuit het vangnet een eerste inventarisatie gemaakt van schrijnende situaties.

De commissie werd ook gevraagd haar werkgebied uit te breiden met schrijnende situaties in de agrarische sector. Als commissieleden beschikken wij echter niet over de daarvoor benodigde specialistische kennis zodat wij deze taakuitbreiding niet gewenst achtten. Wél hebben wij toegezegd aanvragen te behandelen waarbij het agrarische en privédeel kunnen worden gesplitst. Het bedrijfsdeel wordt in dergelijke gevallen opgepakt door de Agrarische Tafel Groningen.

2.6 Vertrouwen & delen van gegevens

Bewoners die bij ons vangnet worden aangemeld, hebben vaak al meerdere keren persoonlijke gegevens moeten delen met instanties. Casemanagers merken dan ook dat bewoners er in het begin van het traject soms huiverig voor zijn om direct alle financiële gegevens op tafel te leggen, wat heel begrijpelijk is. Daar gaan de casemanagers dan ook respectvol mee om, door eerst alleen het minimale aan gegevens te vragen dat nodig is voor een beslissing over de intake en tegelijkertijd te werken aan de onderlinge vertrouwensband. Wanneer het vertrouwen groeit, ontstaat er openheid en blijkt het delen van gegevens geen obstakel meer.

2.7 Nazorg

Uit de evaluatie kwam als aandachtspunt ‘nazorg’ naar voren. Nazorg die nodig is voor rouwverwerking – bijvoorbeeld vanwege verlies van een woning, een veilige plek, de vertrouwde situatie – kan niet door ons worden geboden. Als daar sprake van is, verwijst het vangnet betrokkenen door naar gespecialiseerde begeleiding.
Daarnaast is het vangnet van plan om standaard na een bepaalde periode na het sluiten van een dossier, bewoners te bellen om te informeren naar de situatie en het welzijn op dat moment.

2.8 Gestegen bouwkosten & faillissement bij aannemers

Vaker dan voorheen worden wij geconfronteerd met situaties waarin – door de sterk gestegen bouwkosten – door de NAM jaren geleden verstrekte vergoedingen niet altijd meer toereikend zijn. Bewoners moeten dan zelf extra geld investeren of hun hypotheek verhogen. Wanneer dat niet mogelijk blijkt en de psychische druk toeneemt, kan een schrijnende situatie ontstaan. Ook zien we gevallen waarin aannemers niet meer leveren. De commissie biedt ondersteuning wanneer daardoor schrijnende situaties ontstaan.

2.9 Nieuwe regelingen

De commissie heeft de ervaring dat de parlementaire enquête – waarvan de conclusies in 2023 naar buiten zijn gebracht – van grote waarde is geweest, maar tegelijkertijd bij bewoners ook veel oud zeer heeft blootgelegd. Ditzelfde gebeurt wanneer mensen aanspraak willen maken op nieuwe regelingen, zoals de regeling voor immateriële schadevergoeding. Het opnieuw weer moeten aanleveren van gegevens kan oud zeer oprakelen. De professionals van ons vangnet merken dat dit als zeer belastend wordt ervaren. Voor bewoners waarvan de situatie in behandeling is of is geweest bij de Commissie Bijzondere Situaties, maken we afspraken met het IMG.

2.10 Samenwerking Interventieteam Vastgelopen Situaties

Met het in 2022 ingestelde Interventieteam Vastgelopen Situaties – dat zich met name richt op bouwkundig vastgelopen situaties – werkt het vangnet structureel samen. Bijvoorbeeld wanneer er in een casus van het Interventieteam ingrijpende psychische of sociaal-maatschappelijke problematiek meespeelt. Dan springt een casemanager van ons vangnet bij. Andersom kan het Interventieteam ons weer verder helpen wanneer een bewoner binnen de NCG of het IMG is vastgelopen. Uitgangspunt bij deze samenwerking is dat in alle gevallen voor de bewoner helder blijft wie de contactpersoon is.

3. Overzicht aanvragen & vormen van geboden hulp

3.1 Cijfermatig overzicht aanvragen & geboden hulp

Onderstaande overzichten geven inzicht in (1) het aantal binnengekomen, in behandeling zijnde en afgehandelde aanvragen, gerekend vanaf de start van het vangnet op15 april 2014, (2) de vormen van verleende hulp op hoofdlijnen en (3) de adviezen uitgebracht aan het IMG.

Het aantal aanmeldingen is ten opzichte van 2022 toegenomen. De redenen daarvoor zijn de versterkingsoperatie die in volle gang is, de gestegen bouwkosten, de inflatie en de betere zichtbaarheid van het vangnet.

BINNENGEKOMEN AANVRAGEN & BEHANDELING		
Status	**Aantal 2023**	**Totaal** *(15-04-2014 t/m 31-12-2023)*
Totaal aantal aanmeldingen	40	378
	Binnengekomen via burgemeesters: 34	
	Binnengekomen via Nationale Ombudsman: 5	
	Binnengekomen via regionale hulp/zorgverlener: 1	
In behandeling	31	38
Adviezen uitgebracht aan IMG	12	17
Gezamenlijk met Interventieteam	4	6
Definitief afgehandeld	17	340

VORMEN VAN GEBODEN HULP OP HOOFDLIJNEN		
Geboden hulp	**Aantal 2023**	**Totaal** *(15-04-2014 t/m 31-12-2023)*
Verhuiskostenvergoeding	7	111
Financiële coach/zaakwaarnemer/ontzorgen	30 waarvan 19 nieuw	149
Woning opgekocht in opdracht van het vangnet	3	61
Financiële hulp/garantiebedrag om verkoop te bevorderen	7	75
Woning zelf verkocht	0	32
Verwijzing/bemiddeling naar gemeente	1	15
Vergoeding tijdelijke huur	1	40
Hulp in natura (onderwijs/zorg/huis)	5	12
Herstel huis op kosten van de Commissie	1	8

3.2 Vormen van problematiek

Bij het bieden van ondersteuning aan bewoners, hanteert de Commissie Bijzondere Situaties een aantal criteria, waarbij bij de aanvrager sprake moet zijn van een combinatie van problemen (aardbevingsschade en/of versterkingsproblematiek, medisch/psychisch en (dreigende) financiële problematiek), gerelateerd aan de aardbevingen. In de aard van de aanvragen zijn twee hoofdlijnen te constateren:

a. Aardbevings-, schadeafhandelings- of versterkingsproblematiek in combinatie met bijkomende problematiek. Onduidelijkheid en onzekerheid over het proces spelen bewoners duidelijk parten.

b. Het is merkbaar dat de psychische nood in het aardbevingsgebied nog altijd aanwezig is. Deze problematiek intensiveert naarmate processen langer voortslepen. Op dit vlak laten wij ons – indien relevant – adviseren door deskundigen, om mede op basis daarvan de best passende adviezen te kunnen geven.

Daaruit vloeien problemen voort zoals:

- 'Vastzitten', geen uitweg meer zien uit de complexiteit van problemen. De gebruikelijke coping-strategieën bieden geen oplossing meer.
- Op oudere leeftijd de stap richting het gehoopte 'rustige leven' of de gewenste leeftijdsbestendige woonplek niet kunnen maken.
- Financiële problematiek. Mensen, gezinnen hebben in diverse gevallen veel geld verloren door de situatie – soms aardbevinggerelateerd – in combinatie met de gevolgen van persoonlijke omstandigheden.
- De kosten van een versterkingsoperatie niet meer kunnen bekostigen (vanwege gestegen bouwkosten en inflatie) vanuit het eerder daarvoor verstrekte bedrag.
- Reeds bestaande problematiek waar de bijkomende problemen als gevolg van de aardbevingen de druppel zijn die de emmer doet overlopen.
- Kwetsbare bewoners die zelf niet de weg kunnen vinden naar een ondersteuningsregeling.
- Gevoel van onrechtvaardigheid en onmacht: 'Dit overkomt ons, we hebben er totaal geen invloed op en steun is ver te zoeken'.

In de aanvragen wordt ook vaak overig – vaak sociaal-maatschappelijk – leed geconstateerd, problematiek die geen direct verband houdt met de aardbevingen. Daarom is enerzijds het hanteren van de drie criteria zo belangrijk en anderzijds het beoordelen van de individuele situatie.
Van welke problematiek ook sprake is, wij trachten de betrokkenen altijd een stap verder te helpen. Daarnaast wordt – in de situaties waarin er niet direct een rol voor de Commissie Bijzondere Situaties is weggelegd – aan betrokkenen gemeld dat indien hun situatie verandert, zij zich opnieuw tot ons kunnen wenden.

3.3 Vormen van geboden hulp

Het eerste en meest belangrijke dat de casemanagers als vangnet bieden en blijven bieden, is een luisterend oor. Bewoners moeten zich gehoord en gezien voelen, alleen op die manier kunnen ze ondersteund worden om weer perspectief te krijgen. Die ondersteuning komt in de vorm van zaakwaarneming (procesbegeleiding, structuur aanbrengen voor wie door de bomen het bos niet meer ziet), financiële hulp (financiële coach, financiële bijdragen) of het opkopen van de woning. Soms ook bemiddeling en ondersteuning bij het oplossen van problemen die oplossingen in de weg zitten.

Ons vangnet is voor bewoners vaak het sluitstuk en de laatste uitweg in een lang traject. We proberen het verschil te maken door vooral en altijd aandacht te hebben voor de menselijke kant van de situatie. Onderdeel daarvan is ook het eerlijke gesprek: iemand tot het inzicht brengen dat het misschien nodig is om de woning los te laten of de levensstandaard aan te passen. Dit is mogelijk door de opgebouwde vertrouwensband met de casemanager en de verdiepende gesprekken, waarin de werkelijke behoeften

boven tafel komen. Als vervolg daarop komen casemanager en betrokkenen tot een oplossing die past bij de situatie en waarmee de bewoners de toekomst tegemoet kunnen.

In het schema leest u voorbeelden van vormen van hulp die door het vangnet worden geboden.

Bemiddeling door casemanager	Een aantal situaties wordt opgelost met bemiddeling door de casemanager. Door het bieden van een luisterend oor, door de situatie in kaart te brengen en te ordenen dan wel door betrokkenen te verwijzen naar bestaande voorzieningen, kunnen zij weer verder. Verder is de casemanager tijdens het hele traject van intake tot finale oplossing de begeleider van de bewoners.
Inzet van zaakwaarnemer	Veel bewoners zijn verstrikt geraakt in de afhandeling van schade en versterking. Een zaakwaarnemer ontrafelt de situatie samen met de bewoner, samen brengen ze de relevante oplossingsrichtingen in beeld. De zaakwaarnemer ondersteunt de betrokkenen tot schade, versterking of andere (o.a. financiële) problematiek is afgehandeld. Als sprake is van een combinatie met zakelijke problemen van een zelfstandige (micro) ondernemer, dan kan een MKB-deskundige worden ingeschakeld.
Hulp in natura	Dit betreft vormen van hulp zoals hulp bij de verkoop van de woning, afbouw woning, hulp bij onderhoud van woning/tuin die te koop staat, maatschappelijke ondersteuning voor gezinsleden en support door deskundigen. Mensen worden daarnaast, indien relevant, geholpen bij de doorverwijzing naar voorliggende regelingen. Wanneer een versterkingsproces is vastgelopen, wordt bouwbegeleiding aangeboden.
Bemiddeling	Deze bemiddeling betreft onder andere situaties waarin een complexe situatie is ontstaan van verschillende betrokken instanties rondom verantwoordelijkheid en aansprakelijkheid en waarbij de betrokken bewoners 'tussen wal en schip' dreigen te raken. Tevens zetten de commissieleden van het vangnet hun positie in wanneer de inzet van een instantie bij kan dragen aan de oplossing voor betrokkenen.
Opkopen van een woning	De commissie kan adviezen geven, waar dat de best mogelijke oplossing is voor de betreffende bewoners. Een voorbeeld daarvan is het laten opkopen van woningen. Dat gebeurt in situaties waarin bewoners zelf niet meer in staat zijn – ondanks de aangetrokken woningmarkt – hun huis te verkopen. Vaak zijn zij murw geslagen door de situatie.
Financiële vergoedingen	Deze vergoedingen zijn bestemd voor o.a. verhuiskosten, aanvullende financiering bij de herbouw van de woning of compensatie na verkoop van de woning beneden een acceptabele prijs in relatie tot de individuele omstandigheid (het zogenaamde ‘garantiebedrag’).

4. Bibliografie

- Busscher, N., Hupkes, S., Postmes, T. (2022), *Hulp bij Bijzondere en schrijnende situaties in Groningen: een evaluatie en vooruitblik.* Groningen: Kennisplatform Leefbaar en Kansrijk Groningen.

- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (27-01-2023), brief *Reactie 'brief evaluatie functioneren CBS en herbenoeming commissieleden'* (J.A. Vijlbrief).

- Ministerie van Economische Zaken en Klimaat (25-04-2023), brief *Nij begun. Op weg naar erkenning, herstel en perspectief* (M. Rutte, J.A. Vijlbrief). Geraadpleegd op 23-10-2023 van https://open.overheid.nl/documenten/ronl-71855b85e2a35dc80802567f6b8be207cac37db8/pdf

- Rijksoverheid (2023), *Kabinet neemt maatregelen in reactie op rapport 'Groningers boven gas'*. Geraadpleegd op 23-10-2023 van https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/gaswinning-in-groningen/kabinet-neemt-maatregelen-in-reactie-op-rapport-groningers-boven-gas

- Rijksoverheid (2023), *Troonrede 2023*. Geraadpleegd op 20-10-2023: https://www.rijksoverheid.nl/documenten/toespraken/2023/09/19/troonrede-2023

Bijlage 1
Over het vangnet en de Commissie Bijzondere Situaties

1. Regeling Bijzondere Situaties

De aardbevingen zoals die voorkomen in het Groninger gaswinningsgebied, hebben een grote impact op de bewoners en kunnen ingrijpende gevolgen hebben op hun leven. In meerdere opzichten. Voor hen bestaan verschillende compensatieregelingen, bijvoorbeeld voor de schade die is ontstaan aan hun woning. Maar soms is er sprake van een bijzondere situatie, waar extra problemen spelen die door de compensatieregelingen onvoldoende worden opgelost. Het gaat dan vaak om een stapeling van problemen: medische, psychische en financiële problemen, waarbij de schadeproblemen van het huis de druppel vormen die de emmer doet overlopen.
Het gaat hierbij om bijzondere, individuele situaties, waar mensen zelf niet uit komen en waar dringend hulp nodig is. Hiervoor is de regeling Bijzondere Situaties in het leven geroepen. Een regeling die dient als vangnet voor de meest schrijnende persoonlijke situaties.

2. Organisatie van het vangnet voor Bijzondere Situaties

Om op objectieve wijze uitvoering aan de regeling Bijzondere Situaties te kunnen geven, heeft de toenmalige minister aangegeven dat er een – in eerste instantie tijdelijke – onafhankelijke commissie zou moeten worden ingesteld. Deze Commissie Bijzondere Situaties is half april 2014 van start gegaan en is vanaf het eerste moment als onafhankelijke instantie werkzaam. De commissie is verantwoordelijk voor de uitvoering van voornoemde regeling. Zij beoordeelt de aanvragen voor de regeling, bepaalt welke extra hulp geboden kan c.q. moet worden en geeft daarin advies. De geboden ondersteuning kan variëren van het inschakelen van praktische hulp tot het toekennen van een financiële vergoeding of opkoop van de woning.
De commissie is samengesteld uit drie leden met kennis, ervaring en een groot maatschappelijk netwerk in de regio, die zich daarnaast betrokken voelen bij en zich willen inzetten voor de gevolgen van de problematiek die de aardbevingen in Groningen met zich meebrengen.
De organisatie van het vangnet dat deze commissie biedt bestaat uit een secretaris die verantwoordelijk is voor de organisatie en uitvoering en wordt ondersteund door een stafmedewerker. Het vangnet zelf wordt gevormd door een team van casemanagers, zaakwaarnemers en deskundigen. Deze professionals in de maatschappelijke hulp- en dienstverlening bezoeken de aanvragers, onderhouden het persoonlijke contact met betrokkenen, verzamelen de nodige informatie en stellen een zo objectief mogelijke rapportage op. Deze rapportage is de input voor het advies dat de commissie uitbrengt.

3. Positionering van de Commissie Bijzondere Situaties

De commissie is sinds 1 september 2021 gepositioneerd als onafhankelijk adviesorgaan van het IMG. Dit heeft geen invloed gehad op de werkwijze van het vangnet: het aandragen van situaties, begeleiding van betrokkenen en de procedure rondom advisering is gelijk gebleven. De functie van het IMG – inzake het vangnet – is dat zij het formele besluit neemt waarbij de adviezen van het vangnet in beginsel bindend zijn.

4. Samenstelling van de commissie Vangnet Bijzondere Situaties

Voorzitter
Mevr. J.G. Vlietstra
Bestuurlijk betrokken bij verschillende maatschappelijke organisaties. Voormalig burgemeester en Eerste Kamerlid.

Leden
Mevr. E. ten Brink-de Vries
Voormalig directeur van een sociale dienst en sociale werkvoorziening in het aardbevingsgebied. Lid van de deskundigenadvies-commissie van SNN voor het Just Transition Fund.

Mevr. E.I. van Leeuwen-Seelt
Voormalig directeur P&O van het UMCG en actief op het gebied van maatschappelijk verantwoord ondernemen en werken.

Secretaris
Mevr. D. Feringa

Ondersteuning
Mevr. J.A.J. Zoer
Mevr. G.W.A. Hingstman

Mevr. J.G. Vlietstra

Mevr. E. ten Brink-de Vries

Mevr. E.I. van Leeuwen-Seelt

5. Functie als vangnet

In de ideale wereld staan alle voorliggende voorzieningen en ondersteunende regelingen – in de brede maatschappelijke zin van het woord – als een huis. In die situatie is dit vangnet voor Bijzondere Situaties overbodig. Zover is de realiteit echter nog niet en blijft onafhankelijke beoordeling en ondersteuning van schrijnende situaties broodnodig.
Daarnaast ziet de commissie zich voor een taak gesteld die momenteel nog onvoldoende elders belegd is. Er zijn situaties waarbij ogenschijnlijk zaken goed geregeld zijn – bijvoorbeeld op het gebied van schadeherstel of versterking – maar waar toch een bijzondere situatie ontstaat. De regeling waar een beroep op is gedaan, blijkt in de praktijk onvoldoende rekening te houden met de bijzondere omstandigheden in het betreffende geval. Mensen komen daardoor van de regen in de drup. Ook zien de professionals van het vangnet situaties waarin mensen moeite hebben om de juiste weg in het hulpverleningstraject te vinden en te volgen. De meest kwetsbaren die anders onder de radar blijven. Voor deze mensen, die niet in staat zijn om zelf uit de impasse van de situatie te komen, is dit vangnet. De hulpverleners van dit vangnet staan naast de betrokkenen om hen in dat traject te begeleiden. Waar regelingen van andere instanties in een specifieke situatie geen sluitende oplossing bieden waarmee mensen weer op eigen kracht verder kunnen, kan de commissie van dit vangnet individuele aanvullende hulp bieden in geld en/of natura. Zo kan de commissie haar rol als laatste vangnet waar maken.

6. Doel van dit vangnet voor bijzondere situaties

Het doel van dit vangnet is van meet af aan geweest om mensen zo te helpen dat ze weer op eigen kracht verder kunnen. Het gaat dan om mensen die door de combinatie van aardbevingsschade en/of versterking van de woning (zie eerder genoemde criteria) tussen wal en schip zijn geraakt. Dat is steeds een goed uitgangspunt gebleken. De volgende stap is dan om samen met de bewoners uit te zoeken wat er nodig is om weer op eigen kracht verder te kunnen. Is dat nog niet het geval, dan wordt de ondersteuning langer doorgezet, eventueel op een andere manier. Tot het moment dat de situatie er wel naar is dat de ondersteuning kan worden afgerond.

7. Uitgangspunten in de werkwijze

Om vanuit haar vangnetfunctie per individuele casus steeds een zo objectief en constructief mogelijk besluit te kunnen nemen, hanteren wij de onderstaande uitgangspunten.

- ***Passende hulp voor elke specifieke situatie***

Elke aanvraag wordt als een unieke, op zichzelf staande situatie behandeld. Vanaf het eerste contact is daar aandacht voor. Die aandacht is verankerd in de intake, die een eerste – zo compleet mogelijk – beeld genereert. In 2018 is hier – naar aanleiding van gesprekken met en bevindingen van de Kinderombudsvrouw – het aspect 'psychosociale omstandigheden bij kinderen' aan toegevoegd.

- ***Vangnet wanneer overige regelingen niet meer volstaan***

Voordat een aanvraag in behandeling kan worden genomen, dienen alle voorliggende voorzieningen en mogelijkheden tot ondersteuning reeds te zijn verkend en onbegaanbaar of onvoldoende gebleken.

Onze casemanagers, zaakwaarnemers & deskundigen

Dit zijn de mensen die cruciaal zijn in het werk van het vangnet. Zij zijn het die het persoonlijke gesprek aangaan met de mensen die een aanvraag hebben ingediend. Bij elke aanvrager komen ze thuis om in eerste instantie te luisteren naar wat er aan de hand is. Om vervolgens de situatie helder en objectief in kaart te brengen, advies te geven, als vast aanspreekpunt te fungeren en waar nodig het proces voor de betrokkenen te coördineren.

Allen zijn professional in de (maatschappelijke) hulp- of dienstverlening en brengen van daaruit een flinke rugzak aan ervaring mee. In hun taak als casemanager, financieel adviseur, medisch deskundige of psycholoog.

- ***Complexe problematiek***

In de situaties waarin het vangnet ondersteuning biedt, is sprake van complexe problematiek (aardbevingsschade en/of versterkingsproblematiek, medisch/psychisch en financieel).

- ***Particulieren en micro-MKB***

Bewoners in individuele, particuliere situaties kunnen in aanmerking komen voor hulp vanuit de regeling Bijzondere Situaties. Als zij als ondernemer werkzaam zijn in het micro-MKB wordt zo nodig hun zakelijke situatie hier bij betrokken.

- ***Proces gaande houden***

Belangrijk in het proces dat een aanvraag doorloopt is: zo snel mogelijk helderheid creëren. Het proces van behandeling wordt vervolgens steeds gaande gehouden richting een passende oplossing.

- ***Eigen kracht***

Mensen die een hulpvraag neerleggen, moeten zo snel mogelijk weer op eigen kracht verder kunnen. Geconstateerd wordt dat dit goed werkt: de werkwijze heeft een positieve invloed op de oplossing en op de (mentale) houding van de betrokkenen. Mede daardoor kunnen mensen weer écht op eigen kracht verder.

- ***Individuele verschillen***

Iedere aanvraag leidt tot verschillende oplossingen, want geen individuele situatie is hetzelfde. Om weer op eigen kracht verder te kunnen is het nodig om verschillende problemen in onderlinge samenhang op te lossen. Dan kunnen bewoners weer verder. Met hun werk en leven.

- ***Privacybescherming & AVG***

Het vangnet moet voor haar beoordeling aanvragen toetsen op basis van een compleet en objectief beeld. Dat vraagt soms een diepe duik in de levens van mensen, wat absolute privacy vereist in de werkwijze. Geheel begrijpelijk vinden aanvragers soms dat ze wel veel gegevens moeten laten zien. Dat is echter nodig om alle problemen in onderlinge samenhang te kunnen oplossen. De medewerkers van het vangnet handelen daarin zeer zorgvuldig en geven betrokkenen de absolute garantie dat hun gegevens veilig zijn. Het volledig geautomatiseerde en gesloten systeem waarin de dossiers worden verwerkt en bewaard (voor zover nodig), is getoetst en ingericht naar de eisen van de Algemene Verordening Gegevensbescherming (AVG).
Daarnaast zijn ook de werkwijze en communicatiemiddelen van het vangnet AVG-*proof* ingericht.

- ***Onafhankelijkheid***

De positie van de Commissie Bijzondere Situaties als onafhankelijke instantie is cruciaal in het goed kunnen uitvoeren van haar taak. Die taak omvat het omgaan met kwetsbare mensen in bijzondere en schrijnenede situaties. De onafhankelijkheid maakt de werkwijze van dit vangnet acceptabel voor betrokkenen. Voor hen is dit een belangrijk aspect, aangezien zij het vertrouwen in instanties en organisaties in een voorgaand traject veelal zijn verloren. Ook in de samenwerking met verschillende partijen is onafhankelijkheid een vereiste. De benodigde gegevensverzameling - op basis waarvan een objectief besluit kan worden genomen vraagt om op afstand te blijven van betrokken instanties.

> "In haar werkwijze stelt het vangnet het welzijn van de bewoner(s) en het goed functioneren van het huishouden/gezin centraal. Het vangnet vaart op het advies van de casemanager, desgewenst ondersteund door een netwerk van hulpinstanties en adviseurs: psychologen, artsen en/of financieel adviseurs en coaches."
>
> *Uit het evaluatierapport 'Hulp bij Bijzondere en schrijnende situaties in Groningen: een evaluatie en vooruitblik'* (2022).

8. Werkwijze: proces van behandeling & toekenning

De wijze waarop een aanvraag wordt behandeld, verloopt globaal volgens de procedure zoals navolgend weergegeven in het stroomschema en met een korte toelichting beschreven.
Het inhoudelijke besluit in deze procedure wordt altijd specifiek en situatie-gebonden vormgegeven.

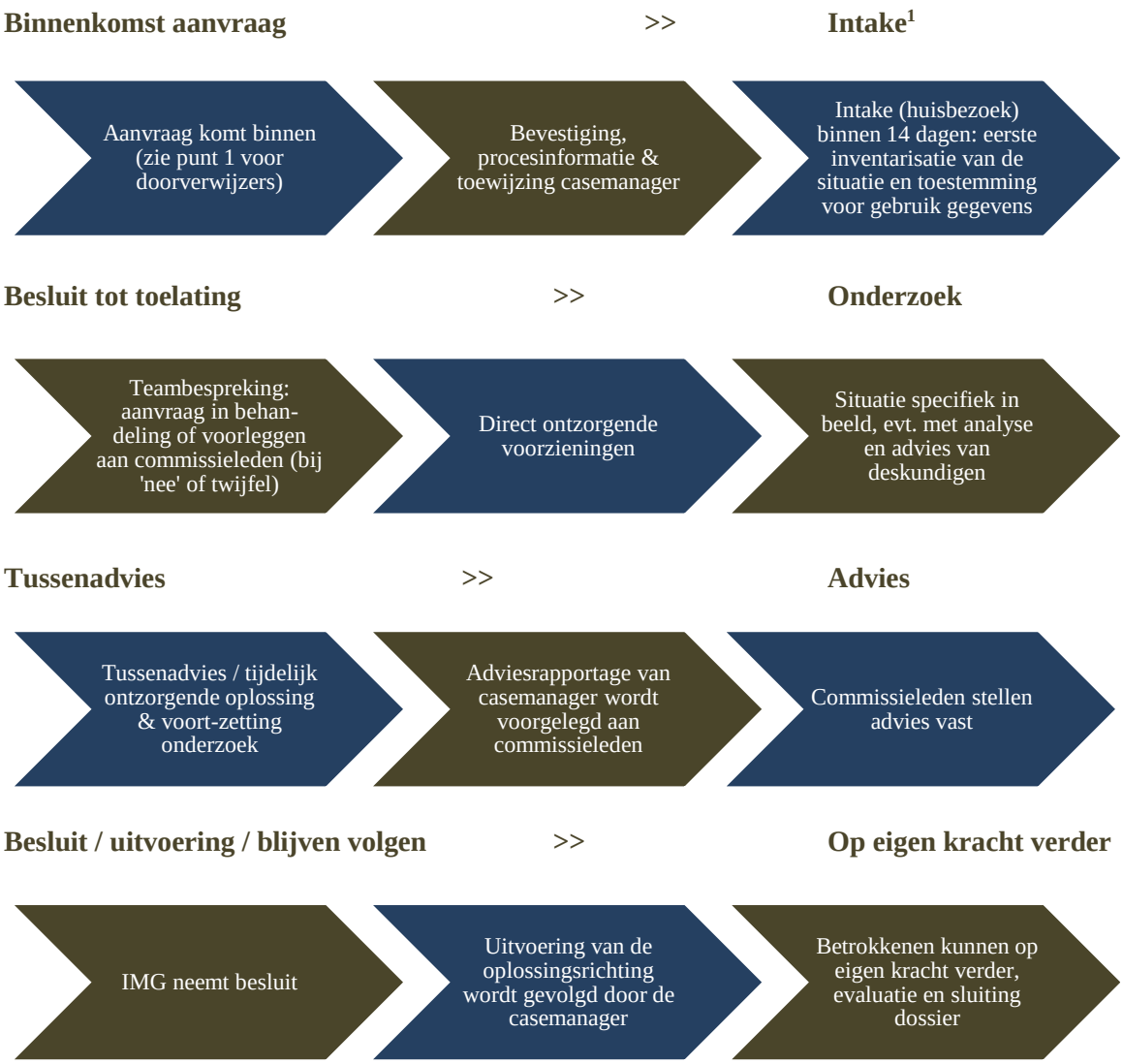

[1] Extra alertheid wordt in acht genomen wanneer er kinderen in de situatie betrokken zijn.

1. Aanmelding

Een aanmelding komt binnen via:

a. de burgemeester van de gemeente waar de melder woont,
b. de Nationale Ombudsman of via
c. regionale hulp- en zorgverleners.

2. Ontvangstbevestiging

Het secretariaat van het vangnet stuurt de melder per brief een ontvangstbevestiging. Hierin worden tevens (kort) de werkwijze & het proces van intake beschreven.

3. Toewijzing aan een casemanager & intake binnen 14 dagen

De aanmelding wordt toegewezen aan een casemanager, die binnen maximaal 14 dagen de intake persoonlijk heeft gedaan. Tijdens dit intakegesprek – dat altijd bij de aanvrager thuis plaatsvindt – maakt de casemanager een eerste inventarisatie van de situatie. Ook wordt aangegeven welke informatie verstrekt moet worden en hoe de privacy daarbij is geregeld.

4. Teambespreking – besluit tot toelating

Tijdens de teamvergadering worden alle binnengekomen aanvragen gepresenteerd (gerelateerd aan de drie criteria + coping) en besproken. Gezamenlijk wordt afgewogen of de aanvraag verder in behandeling wordt genomen dan wel wordt afgewezen. Is er voldoende grond om de aanvraag toe te laten tot de verdere procedure, dan wordt deze verder in behandeling genomen.
Is er onvoldoende grond of twijfel dan wordt het oordeel van de commissieleden gevraagd. Tijdens de eerstvolgende commissievergadering wordt hier een definitief besluit over genomen.

Wordt een aanvraag definitief afgewezen? Dat betekent nooit dat er van de ene op de andere dag geen contact meer is tussen de casemanager en betrokkenen. De casemanager helpt hen op weg naar de juiste voorzieningen of andere oplossingsrichtingen, zodat ze op enige manier toch verder kunnen.

Coping

'Coping' is de wijze waarop mensen omgaan met de belastende omstandigheden waarin ze verkeren. Dit kan als verzwarend aspect gelden, bovenop de drie criteria. De casemanager neemt de mate en manier van coping mee in zijn/haar adviesrapportage richting de commissie van het vangnet.

5. Direct ontzorgende voorzieningen

Wordt een aanvraag verder in behandeling genomen, dan kan de situatie van betrokkenen dermate schrijnend zijn dat er direct ontzorgende voorzieningen nodig zijn. Zoals een zaakwaarnemer of financieel coach. Deze voorzieningen mogen direct door de secretaris toegekend worden.

6. Onderzoek

Het doel van de onderzoeksfase is om samen de situatie gedegen en compleet in beeld te brengen op grond van de drie criteria + coping. Dit begint met een huisbezoek aan de betrokkenen. Indien nodig worden bij het in beeld brengen van de situatie deskundigen ingeschakeld, op medisch, psychisch en/of financieel gebied. Deze deskundigen rapporteren aan de casemanager, die deze bevindingen verwerkt in zijn/haar advies richting de commissie van het vangnet. Ook kunnen gegevens worden opgevraagd bij IMG en NCG over de stand van zaken met betrekking tot de afhandeling van schade en/of het versterkingsproces.

7. Tussenadvies

Bepaalde factoren kunnen het proces vertragen of blokkeren. Bijvoorbeeld wanneer een woning moeilijk verkoopbaar is en het om medische/psychische redenen wel noodzakelijk is dat betrokkenen op korte termijn verhuizen. Dan kan een tussenadvies oplossing bieden, zoals het vergoeden van de kosten van (tijdelijke) vervangende woonruimte. Betrokkenen krijgen daarmee een tijdelijke ontzorgende oplossing geboden, op weg naar een definitieve oplossing. Ondertussen worden het onderzoek en de stappen richting een passende permanente oplossing voortgezet.

8. Advies

Wanneer de onderzoeksfase is afgerond, wordt het definitieve advies door de casemanager opgesteld en voorgelegd aan de commissie. Aan de hand van het adviesrapport (incl. het deskundigenonderzoek) besluit de commissie op welke wijze betrokkenen het beste verder geholpen kunnen worden en stelt het advies vast.

9. Besluit

Dit advies – altijd aangepast op de individuele problematiek – wordt ter besluitvorming voorgelegd aan het IMG.

10. Uitvoering & Afronding

Alle acties voortvloeiend uit het besluit worden op een goede manier tot uitvoering gebracht – daar ziet de casemanager op toe. Wanneer alles volgens afspraak is uitgevoerd, wordt het dossier geëvalueerd met betrokkenen en vervolgens gesloten.

Commissie Bijzondere Situaties
Postbus 4088 | 9701 EB Groningen
www.vangnetbijzonderesituaties.nl

